

УДК 101+304.2+378

**ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ
СИСТЕМИ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ СУЧАСНОГО СВІТУ
FEATURES TRANSFORMATION AND CHANGE IN EDUCATIONAL
SYSTEMS ACCORDING TO THE REQUIREMENTS
OF THE MODERN WORLD
ОСОБЕННОСТИ ТРАНСФОРМАЦИИ И РЕФОРМИРОВАНИЯ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ В СООТВЕТСТВИИ С
ТРЕБОВАНИЯМИ СОВРЕМЕННОГО МИРА**

Сергій Костючков

Sergey Kostyuchkov

Сергей Костючков

м.Херсон

У статті досліджено основні напрями трансформації, реформування, координування системи освіти відповідно до вимог сучасного світу. Відзначається, що практично в усіх країнах світу національна система освіти розглядається як найважливіший фактор, що визначає добробут, безпеку і прогрес держави та суспільства. Стверджується, що необхідність глибинної трансформації, реформування, координування системи освіти із вимогами сучасного світу є невідворотною даниною глобалізованому світовому простору. Зроблено висновок про потужний потенціал інноваційної діяльності в системі освіти, який на сучасному етапі суспільного розвитку в силу певних причин – політичних, економічних, соціальних, культурних – розкрито далеко не повністю.

Ключові слова: система освіти, соціалізація, особистість, держава, глобалізація, модернізаційний ефект, конкуренція, стратегічний ресурс, біосоціальна кваліфікація.

In the article the basic directions of transformation, reform, coordinating educational system according to the requirements of the modern world. It is noted

that in almost all countries national system of education is seen as the most important factor determining the welfare, security and progress of the state and society. It is alleged that the necessity of deep transformation, reform the education system of coordination corresponding with requirements of the modern world is inevitable tribute globalized world space. The conclusion about the powerful potential of innovation in education, which at the present stage of social development for various reasons – political, economic, social, cultural – not completely solved.

Key words: education, socialization, personality, state, globalization, modernization effect, competition, strategic resource biosocial qualification.

В статье исследованы основные направления трансформации, реформирования, координации системы образования в соответствии с требованиями современного мира. Отмечается, что практически во всех странах мира национальная система образования рассматривается как важнейший фактор, определяющий благосостояние, безопасность и прогресс государства и общества. Утверждается, что необходимость глубинной трансформации, реформирования, координации системы образования в соответствии с требованиями современного мира является неотвратимой данью глобальному мировому пространству. Сделан вывод о мощном потенциале инновационной деятельности в системе образования, который на современном этапе общественного развития в силу определенных причин – политических, экономических, социальных, культурных – раскрыт далеко не полностью.

Ключевые слова: система образования, социализация, личность, государство, глобализация, модернизационный эффект, конкуренция, стратегический ресурс, биосоциальное квалификация.

Постановка проблеми. На порозі третього тисячоліття людство усвідомило, що у процесі глобалізації світу система освіти переходить на якісно новий рівень – ступінь активного розвитку міжнародної інтеграції, яка

поступово розвивається до рівня інтернаціоналізації національних освітніх систем. Початок нового тисячоліття було ознаменовано тим, що розвинені держави світу почали процес докорінного реформування системи освіти, зокрема, вищої. У дев'яностих роках ХХ та на початку ХХІ століття освіта починає розглядатись як стратегічно важлива сфера суспільного життя, оскільки потужність будь-якої країни зумовлюється ступенем розвитку, перш за усе, системи освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми сучасного стану освітньої системи (як національної так і світової), напрямів вирішення освітніх проблем, змісту процесів трансформації, реформування і координування системи освіти відповідно до вимог сучасного світу знайшли відображення в наукових розвідках як зарубіжних – А. Асаула, І. Беккера, Д. Белла, Б. Вульфсона, Ж. Делора, В. Журавчика, Б. Капарова, Г. Клейнера, Ф. Майора так і вітчизняних дослідників – Р. Арцишевського, Г. Берегової, Т. Жижко, В. Карамушки, С. Клепка, К. Корсака, В. Кременя та інших.

В якості мети дослідження нами були поставлені **наступні завдання:** обґрунтувати сучасне розуміння освіти як базового компонента прогресивного розвитку суспільства; розглянути ті функції інституту освіти, які мають найбільшу суспільну значущість; дослідити природу освітніх проблем на пострадянському просторі, зокрема – в Україні; проаналізувати ключові напрями державної освітньої політики; розкрити взаємний вплив і взаємну обумовленість діяльності державних інституцій та освітньої системи; уточнити особливості взаємодії акторів освітнього процесу, яка визначається як «коокуренція»; узагальнити проблеми і тенденції щодо особливостей функціонування й розвитку системи взаємодіючих суб'єктів – акторів освітнього процесу відповідно до вимог сучасного світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система освіти, яка є ключовим компонентом прогресивного розвитку будь-якого суспільства, реалізує продуктивний механізм трансмісії накопичених знань та культурних надбань від покоління до покоління. Це стосується знань про світ, що оточує

людину, різноманітних за сутністю, змістом і характером проявів суспільного життя, про сформовану людством систему цінностей, а також вмінь та навичок людини по вирішенню актуальних проблем, виникаючих у процесі взаємодії в комплексі Людина – Суспільство – Природа.

У розвинених країнах національна система освіти розглядається як найважливіша складова, що визначає розквіт, безпеку і майбутнє країни, як основний фактор розвитку, формування й зміцнення інтелектуального потенціалу нації, самостійності та конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. Також призначення освіти вже в період її становлення полягало в організації систематизації і методології передачі комплексу знань наступним поколінням. У своїй єдності та нерозривності ці генеральні напрями – систематизація знань і методологія їх передачі і засвоєння – безумовно формують сенсоутворюючий напрям розвитку освітньої системи.

Початок нового тисячоліття було ознаменовано актуалізацією суспільства знання, головна функція якого – випереджаючий розвиток пізнавальних якостей особистості, модернізація освітніх систем, зростання інтелектуального потенціалу суспільства. Практично усі країни світу активно реалізують концепцію безперервної, протягом життя, освіти, сутність якої полягає в залученні якомога більшого числа осіб до освітнього процесу в різноманітних його формах. В даний час існує безліч методологій, концепцій і підходів до аналізу різних рівнів, сторін, напрямів і граней освітньої системи в цілому як самостійної підсистеми культури, цивілізації, суспільства.

Ми виділяємо наступні функції інституту освіти, які мають найбільшу суспільну значущість:

1. Функція трансляції суспільних культурних надбань. Система освіти є тим інструментом, за допомогою якого відбувається передача наступним поколінням цінностей культури, під якими розуміються наукові знання, здобутки в галузі мистецтва, літератури, морально-етичні цінності, професійні навички, поведінкові патерни тощо. Культура кожного народу є унікальною внаслідок етнічних, національних, історичних й соціальних особливостей,

відповідно, освітня система в умовах глобалізованого світу повинна, по-перше, максимально сприяти підтримці й збереженню національних культур, по-друге – розробляти і впроваджувати напрями кроскультурних комунікацій з урахуванням цивілізаційного чинника.

2. Функція соціалізації, тобто формування у представників нової генерації ціннісних установок, орієнтацій, норм, ідеалів, які є превалюючими у даному суспільстві.

3. Функція соціальної селекції полягає в тому, що вже на початкових етапах навчально-виховного процесу можливо й необхідно реалізувати диференційований підхід до учнів з метою відбору талановитих, обдарованих задля їхньої максимальної творчої реалізації відповідно природним здібностям, індивідуальним інтересам й можливостям.

4. Функція соціального й культурного прогресу реалізується, в основному, в процесі наукових досліджень, що проводяться в умовах вищих навчальних закладів. В умовах постіндустріального інформаційного суспільства відбувається, із різним ступенем інтенсивності, інтеграція науки, вищої школи й виробництва, результатом чого є прискорення науково-технічного прогресу. Заклади вищої освіти дедалі більше відіграють роль науково-дослідницьких центрів, у яких виконуються теоретичні й прикладні дослідження, експериментальні розробки відповідно до запитів промислових та сільськогосподарських підприємств, військово-промислового комплексу, приватних структур тощо.

5. Функція соціальної адаптації пов'язана із тим, що індивід або соціальна група на певних етапах розвитку усвідомлюють, що форми поведінки, засвоєні у попередній соціальній діяльності в нових умовах стають інрелевантними, вони не сприяють індивідуальному прогресу, тому актуальною постає корекція/конверсія поведінки засобами освіти й виховання, іншими словами, її адаптація до вимог нових соціальних умов або незвичного для конкретної людини – адаптанта, соціального середовища.

6. Функція гармонізації стосунків людини із соціумом та природою. Освіта це не тільки здобуття, накопичення та засвоєння знань, вмінь та навичок, а вдосконалення адаптаційного механізму людини до таких, що змінюються умов навколишнього середовища, підвищення рівня біосоціальної кваліфікації як окремої особистості, так і людської популяції та узагалі – виду *Homo sapiens*; гармонізація взаємозв'язку, взаємовпливу та взаємообумовленості у трикомпонентній системі Людина – Суспільство – Природа [Kostyuchkov 2014] [10].

Узагальнення функціональних характеристик системи освіти дозволяє зробити висновок про те, що освіта й виховання, у широкому розумінні – це процес практично безперервного удосконалення людини.

Складність вирішення освітніх проблем підсилюється тим, що існують різні, підчас діаметрально протилежні позиції, інтереси та запити стосовно функціонування й розвитку системи освіти як на локальному, так і на глобальному рівнях. Вочевидь, в умовах глибоких структурних трансформацій суспільство постає перед необхідністю продукування нової освітньої моделі, релевантної та адекватної умовам функціонування і розвитку сучасної правової держави і громадянського суспільства. Традиційна, усталена десятиліттями, радянська модель освіти є однозначно архаїчною, вона не здатна продуктивно себе реалізовувати, потужний колись потенціал цієї системи в умовах сьогодення практично є вичерпаним.

Актуальність докорінної трансформації, реформування, координування системи освіти із вимогами сучасного світу є невідворотною даниною глобалізованому світовому простору. Перед українською освітою XXI століття стоїть подвійне завдання: зберегти всі прогресивні тенденції й позитивні здобутки вітчизняного освітнього досвіду, а також збагатити його досягненнями та новаціями закордонних освітніх систем, котрі організаційно, змістовно й сутнісно є конгеніальними українським. Адже чим складніше, комплексніше та змістовніше суспільні завдання, тим більш гармонійними і

прозорими мають бути процеси інтеракцій у консолідованій триаді освіта (наука) – людина – суспільство [Zhy`zhko 2014] [4].

Новий Закон України про вищу освіту від 01.07.2014 року «створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами на принципах автономії вищих навчальних закладів, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях» [5].

У зв'язку із цим показовою вбачається думка В. Швирєва про те, що мета освіти, яку слід розуміти як ідеальний образ майбутнього результату – це «формування вільної та відповідальної особистості, здатної конструктивно працювати в проблемних ситуаціях, поєднуючої професійну компетентність із громадянською відповідальністю, котра володіє належним світоглядним кругозором й моральною свідомістю [Shvyrev 1995, p.5] [11].

Традиційно освіта трактується як оволодіння, перш за все, інтелектуальними аналітичними знаннями в комплексі з експліцитно вибраною інформацією, певними практичними вміннями та навичками. Процес навчання реалізується як оптимізація чистого розуму, накопичення індивідом спеціальних, різногалузевих знань, що визначаються і дозуються визначеними соціальними інститутами. В умовах першої чверті ХХІ століття в якості суб'єкта освіти необхідно сприймати цілісну, багатовимірну людину, враховуючи обов'язково її складну біосоціальну природу. У кожній людині живе особистість, яку можна розвивати і виховувати. Саме «освіту в самому широкому розумінні можна назвати засобом, що дозволяє кожній...звичайній людині стати особистістю, активним членом суспільства, шукачем правди і виразником цієї правди, здатним, нехай навіть несвідомо, допомогти кожній громаді, кожному співтовариству зробити крок до кращого життя» [Mayor 1994, p.35] [8].

Слідуючи визначеному підходу, логічно припустити, що саме в освіті зосереджено потужний потенціал формування нової людини модерного громадянського суспільства, система якого є складною, багатоступеневою, із різноспрямованими зв'язками, що опосередковуються чисельними обмеженнями, умовностями, регламентаціями та інституціональними структурами. Відтак освіта, на нашу думку, повинна сприяти розвитку у людини спроможності конструктивно, логічно і критично осмислювати реальність, прогнозувати близьке й далеке майбутнє, іншими словами – чим більше свободи отримує людина по мірі розвитку громадянського суспільства, тим більш ефективною має бути система освіти і виховання, як засіб адаптації індивіда до постійно змінюваного світу, а враховуючи природу людини – як механізм підвищення рівня особистісної біосоціальної кваліфікації.

Держава виходить із того, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості.

Ключовими напрямками державної освітньої політики мають стати:

–реформування системи освіти на основі філософії «людиноцентризму» як стратегії національної освіти;

–оновлення законодавчо-нормативної бази системи освіти, адекватної вимогам часу;

–модернізація структури, змісту й організації освіти на засадах компетентнісного підходу, переорієнтації змісту освіти на цілі сталого розвитку;

–створення і забезпечення можливостей для реалізації різноманітних освітніх моделей, навчальних закладів різних типів і форм власності, різноманітних форм та засобів отримання освіти;

–побудова ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді;

–забезпечення доступності та неперервності освіти впродовж життя; формування здоров'язбережного середовища, екологізації освіти, валеологічної культури учасників навчально-виховного процесу;

–розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі; інформатизація освіти, удосконалення бібліотечного та інформаційно-ресурсного забезпечення освіти і науки;

–забезпечення національного моніторингу системи освіти;

–підвищення соціального статусу педагогів;

–створення сучасної матеріально-технічної бази системи освіти [9].

Навіть побіжний аналіз розглянутих напрямів державної політики в сфері освіти дозволяє стверджувати, що трансформація освітньої сфери у визначеному напрямі неможлива без продукування нових принципів, правил і норм соціальної організації, оптимальним утіленням якої є розвинуте громадянське суспільство. Саме воно є тим універсальним, демократичним інструментом, завдяки якому на державному рівні вбачається можливим відстоювати ті чи інші соціальні, культурні, політичні й економічні права громадян.

Декларовані законом новації в сфері освіти, серед яких слід відзначити широкий громадський, крім державного, контроль діяльності закладів та установ системи освіти, варто розглядати як перехід системи освіти на новий якісний рівень процесу самоорганізації – експансію вищої професійної освіти в громадянське суспільство. Громадський контроль у сфері вищої освіти «є правом суспільства та окремих громадян, працівників у сфері вищої освіти, осіб, які навчаються, органів громадського самоврядування, професійних спілок, організацій роботодавців та їх об'єднань, громадських організацій отримувати у встановленому законодавством порядку доступ до інформації на всіх етапах прийняття рішень у сфері вищої освіти і науки, вносити пропозиції та зауваження до них, погоджувати прийняття визначених законом рішень» [5].

Отримавши право самостійно визначати напрями свого розвитку, цілі й методи їх досягнення, сучасні вищі навчальні заклади є повноцінними

суб'єктами ринкової економіки. Крім цього, будь-який освітній заклад є продуктом і складовою частиною культури суспільства. Акумулюючи й транслуючи певний обсяг наукових знань, освітній заклад являє собою специфічний культурний простір, у якому закладено величезний потенціал культуротворчості та особистісної соціалізації у найширшому розумінні, що включає не тільки наукові знання, практичні вміння, але і культуру взаємовідносин та взаємодії. Функціонуючи як специфічна динамічна система, представлена різноманітними формами і рівнями відносин, різними видами й типами діяльності, соціальними групами, відмінними за віковим, позиційним та іншими критеріями, світ кожного освітнього закладу надає широкі можливості для соціалізації особистості [Bekker 2009] [2].

Зростаючі вимоги суспільства до змісту й ефективності освіти зумовлюють радикальні трансформації організаційних, адміністративних, економічних компонентів діяльності вищих навчальних закладів; докорінно модернізуються технології навчання, як наслідок – неминуче загострюється конкурентна боротьба на ринку освітніх послуг. Пострадянські держави відмовились від монопольної ролі фінансиста і контролера системи вищої освіти, в результаті чого:

1. Як альтернатива державним, в Україні, зокрема, з'явилися і вже досить довгий час функціонують (з різним ступенем ефективності) недержавні вищі навчальні заклади, що призводить до конкуренції по ряду запитуваних суспільством спеціальностей.

2. В державному, суспільному та економічному секторах виникають різноманітні групи замовників й споживачів освітніх послуг, які відрізняються запитами, інтересами та фінансовими можливостями на ринку товарів й послуг.

3. Сфера освіти, диференційовано визначаючи рівень сплачуваності освітніх послуг, сама сприяє формуванню окремих категорій споживачів, надаючи їм освітні послуги різного рівня якості, престижності й доступності [Asaul 2007] [1].

4. Зростання рівня самостійності й свободи вищих навчальних закладів неодмінно провокує загострення проблеми «виживання» в жорстких умовах ринкової економіки.

5. Конкурентна боротьба на ринку освітніх послуг змушує вищі навчальні заклади (особливо такі, що не користуються великою популярністю) пропонувати – використовуючи засоби реклами, співпрацюючи зі школами, активізуючи соціальну сферу – освітні послуги у напрямі найближчого контакту із потенціальним студентом.

6. Певна автономність системи освіти від держави знижується в умовах глобалізованого світу з причин того, що, по-перше, спонтанно зростає мозаїчність, поліетнічність та мультикультурність соціуму; по-друге – характерною для країн периферійної модернізації є значна залежність системи освіти від соціальних, політичних, економічних та інших чинників.

На думку А. Асаула, в сучасних умовах для вирішення завдань адаптації, виживання й розвитку вищим навчальним закладам необхідно:

– постійно відслідковувати стан ринку освітніх послуг й критично оцінювати свій стан на цьому ринку;

– розробляти альтернативні варіанти своєї майбутньої поведінки в залежності від змін оточуючого середовища, тобто, використовувати стратегічні підходи до регулювання власної виробничо-господарської діяльності на основі інноваційних підходів;

– застосовувати науково-обґрунтовані методи прогнозування розвитку ринку освітніх послуг [Asaul 2007] [1].

Держава і система освіти функціонують в процесі безперервної взаємодії, взаємовпливу та взаємопроникнення, характер і вектор синергетики яких в значній мірі залежать від рівня розвитку громадянського суспільства в цілому та його окремих інститутів.

Багатоаспектність взаємовідносин між державою і системою освіти характеризується наступними положеннями:

1. Система освіти функціонує і розвивається в державі, за підтримки держави та в межах, визначених державою.

2. Система освіти в умовах розвиненої демократії має значний ступінь свободи від держави, розвивається відносно автономно, без прямого етатизму, але в правовому полі, встановленому та контрольованому державою.

3. В тоталітарних державах система освіти повністю підконтрольна державі, функціонує і розвивається в жорсткому «прокрустовому ліжку» державної ідеології, яка є не тільки засобом соціалізації індивіда, але й має прагматичний вибір, імперативно пропонуючи (нав'язуючи) людині чітко визначену державою стратегію соціальної та, безумовно, політичної поведінки.

4. Система освіти, функціонуючи в процесі безперервної взаємодії із державою, зацікавлена в стабільності й благополуччі держави та сприяє її прогресивному розвитку.

5. Система освіти апелює до держави щодо розробки та впровадження заходів, спрямованих на оптимізацію процесу функціонування установ і закладів освіти в контексті актуальних за даних умов соціальних, політичних, економічних, культурних та інших умов.

6. Система освіти розвивається й взаємодіє з державою в межах права, яке виступає/повинно виступати істинним мірилом свободи і справедливості, але не як інструмент нав'язування державної волі.

У продуктивному функціонуванні системи освіти роль цивілізованої держави повинна виражатись у тому, що:

1. Держава слугує інституцією, яка організує систему освіти та створює умови для її функціонування і розвитку.

2. Держава встановлює певні правові норми, дотримання яких є обов'язковим для всього суспільства, у тому числі – для установ і закладів системи освіти.

3. Держава реалізує принцип невторчання у процес функціонування установи або закладу системи освіти, його порушення можливе у випадку

звернення установи або закладу до державних органів за допомогою, а також з метою забезпечення особистої або суспільної безпеки.

4. Держава надає необхідний захист освітнім інституціям, які функціонують в межах державної території, в тому об'ємі, що забезпечує дотримання конституційних прав громадян.

5. Держава виступає знаряддям соціального компромісу в суспільстві, пом'якшує соціальні протиріччя між різними соціальними групами, надаючи, зокрема, усім громадянам конституційне право рівного доступу до освіти різних рівнів.

6. Держава юридично забезпечує можливості установам або закладам освіти бути власниками, створювати громадські об'єднання, комерційні структури, брати активну участь в політичному житті суспільства.

7. Держава має механізми регуляції відносин у суспільстві, які визначаються конституцією держави, стандартами в галузі прав (у тому числі й на освіту) та свобод людини, зафіксованими в національних та міжнародних актах.

8. Держава та існуюча в її межах система освіти формуються й функціонують з метою задоволення потреб та інтересів як конкретної людини, так і суспільства узагалі.

Отже, взаємовідносини усіх суб'єктів ринку освітніх послуг – особистості, суспільства, держави та системи освітніх інститутів, спираються на необхідність поєднання конструктивного співробітництва й продуктивної конкуренції усіх зацікавлених учасників даного ринку. Створення конкурентних переваг та подолання або мінімізація конкурентних недоліків виглядають як когерентні процеси, зумовлюючи раціональне ринкове суперництво усіх акторів ринку освітніх послуг. Подібна форма взаємодії визначена Г.Б. Клейнером [2006] як «коокуренція» [7], бівалентний процес (кооперація плюс конкуренція – *примітка наша*), який охоплює усі субординаційні та координаційні взаємозв'язки ринку освітніх послуг, зумовлюючи активне включення кожного суб'єкта освітнього ринку в процеси і

конкуренції, і співпраці. Як особистість, так і суспільство, і держава й система освітніх інститутів певним чином зацікавлені у зростанні конкурентоспроможності своїх партнерів на ринку освітніх послуг, оскільки прагнення до співпраці із конкурентоспроможним партнером ґрунтується на презумпції його здатності до конкурентних дій, які кожен із акторів може інверсувати в напрямі реалізації власних інтересів, підсилюючи комплекс позитивних формуючих факторів.

Для того, щоб навчання підвищувало шанси отримати високооплачувану роботу, його зміст і структура мають відповідати вимогам ринку праці й належним чином «озброювати» людину. Освіта, яка не відповідає запитам й вимогам ринку праці, є економічно збитковою для суспільства, оскільки випускники навчальних закладів поповнюють категорію безробітних і потребують подальшої підтримки з боку держави у вигляді перенавчання або соціальних виплат у вигляді допомоги по безробіттю. Через інрелевантну ринковим вимогам освітню діяльність (точніше, невідповідними є її результати – *примітка наша*) в суспільстві підсилюються тенденції етатизму і патерналізму, реальною стає загроза суспільної інверсії в бік тоталітаризму [6]

Подібна кризова ситуація підсилюється безпорадністю культури й суспільної свідомості, які неспроможні розробляти й втілювати у життя перспективні сценарії особистісної самореалізації, спрямовані на модернізацію та розвиток суспільства. Відтак, максимізація держави і широке «одержавлення» соціального життя, мінімізація та низький рівень розвитку власне людини, соціальний тип котрої є неадекватним новим умовам суспільного життя, тип, далекий від зразка суверенної особистості, стали складовими компонентами загальної проблемної ситуації, елементами, що визначають соціальне тіло пострадянського суспільства [3].

Структурні елементи системи освіти знаходяться зазвичай «у віданні» державного сектору; громадянське суспільство, як комплекс солідарних спільнот, покликаних відстоювати інтереси громадян перед державою, продовжує, особливо в умовах слабо або зовсім не розвиненого громадянського

суспільства, віддавати ініціативу в проведенні інноваційної політики в усіх практично сферах суспільного життя, і освіта, в даному контексті, не є виключенням. Будучи відносно автономною інституцією, держава прагне до інверсії із системи суспільного забезпечення в систему самозабезпечення, в результаті чого відбувається дистанціювання людей від влади, а держава, посередництвом керованої нею системи освіти, бажає отримувати фахівців для суспільного (державного) служіння із відповідними державним інтересам професійними, інтелектуальними, політичними (ідеологічними), соціальними, культурними параметрами.

Отже, прогресивна роль освіти в сучасних пострадянських країнах повинна виявлятися через продукування й суспільну імплантацію життєвих стратегій з орієнтиром на оптимальний варіант адаптаційної поведінки людини в умовах суспільства, яке трансформується. Вибір життєвих стратегій має забезпечити відповідну психологічну установку людини, що ініціює модернізаційний ефект у масштабі усього суспільства, відтак, освіта покликана виконувати місію однієї із головних рушійних сил докорінних перетворень, необхідних у країнах, які здійснюють процес демократичного транзиту. Система освіти має, на нашу думку, потужний потенціал інноваційної діяльності, однак на сучасному етапі суспільного розвитку, зокрема, вітчизняного, у силу певних причин – політичних, економічних, соціальних, культурних – цей потенціал розкрито далеко не повністю.

Висновок. Означені у статті проблеми і тенденції дають підстави зробити висновки про те, що система взаємодіючих суб'єктів – учасників освітнього процесу представляє собою комплекс, складовими елементами якого є особистість, суспільство, держава та система освітніх інститутів. Вказані елементи об'єднані між собою різноманітними за напрямками і змістом зв'язками, результатом яких є цілеспрямований процес формування особистості, параметри суспільної кваліфікації котрої – рівень професіоналізму, світоглядні орієнтири, політичні переконання, культурні, духовні та етичні

принципи – забезпечують іманентний стан гармонії особистості із власним внутрішнім світом та оточуючим середовищем – соціальним і природним.

Література:

1. Асаул А.Н. Управление высшим учебным заведением в условиях инновационной экономики / А.Н. Асаул, Б.М. Капаров; под ред. д.э.н, проф. А.Н. Асаула – СПб.: «Гуманистика», 2007. – 280с.
2. Беккер И.Л., Журавчик В.Н. Образовательное пространство как социальная и педагогическая категория /И.Л. Беккер, В.Н. Журавчик//Известия ПГПУ им. В.Г. Белинского об общественные науки. – 2009. – №12(16). –С.132-140.
3. Гражданское общество в эпоху тотальной глобализации / Научн. ред. проф. И.И. Кальной, доц.. А.В. Горбань. – Симферополь: ИТ «АРИАЛ», 2011. – 648с.
4. Жижко Т.А. Кризові явища в університетській освіті України / Т.А. Жижко// Нова парадигма. – 2014. – Вип.120. – С.26-36с.
5. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>
6. Знання для добробуту (стан реформування освіти в Україні) / Луковенко Ю., Коловіцкова О. та ін. // Відкритий урок: розробки, технології, досвід : науково-методичний журнал. – 2002. – N19/20. – С. 10-22.
7. Клейнер Г. Микроэкономика знаний и мифы современной теории /Г. Клейнер // Высшее образование в России. – 2006. – №9. – С. 32–37.
8. Майор Ф. Новая страница / Ф. Майор. – М.:Прогресс, 1994. – 76с.
9. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>

10. Розвиток творчого потенціалу майбутнього фахівця: Монографія / Т.О.Дмитренко, К.В. Яресько, Т.В. Колбіна, С.В. Копилова, Ж.В. Давидова, В.М. Нагаєв, Н.Д. Кабусь, С.К. Костючков. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2014. – 424с.
11. Швырев В. Философия образования: состояние, проблемы и перспективы (материалы «круглого стола») / В. Швырев //Вопросы философии. – 1995. – №11. – С.3-34.

References:

1. Asaul A.N. Upravlenie vysshim uchebnym zavedeniem v usloviyakh innovatsionnoy ekonomiki / A.N. Asaul, B. M. Kaparov; pod red. d.e.n, prof. A. N. Asaula – SPb.: «Gumanistika», 2007. – 280s.
2. Bekker I.L., Zhuravchik V.N. Obrazovatel'noe prostranstvo kak sotsial'naya i pedagogicheskaya kategoriya /I.L. Bekker, V.N. Zhuravchik//Izvestiya PGPU im. V.G. Belinskogo obshchestvennye nauki. – 2009. – №12(16). –S.132-140.
3. Grazhdanskoe obshchestvo v epokhu total'noy globalizatsii / Nauchn. red. prof. I.I. Kal'noy, dots.. A.V. Gorban'. – Simferopol': IT «ARIAL», 2011. – 648s.
4. Zhy`zhko T.A. Kry`zovi yavy`shha v universy`tets`kij osviti Ukrayiny` / T.A. Zhy`zhko// Nova parady`gma. – 2014. – Vy`p.120. – S.26-36s.
5. Zakon Ukrayiny` «Pro vy`shhu osvitu» vid 1 ly`pnya 2014 roku # 1556-VII [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>
6. Znannya dlya dobrobutu (stan reformuvannya osvity` v Ukrayini) / Lukovenko Yu., Koloviczkova O. ta in. // Vidkry`ty`j urok: rozrobky`, texnologiyi, dosvid : naukovo-metody`chny`j zhurnal. – 2002. – N19/20. – S. 10-22.
7. Kleyner G. Mikroekonomika znaniy i mify sovremennoy teorii /G. Kleyner // Vysshee obrazovanie v Rossii. – 2006. – №9. – S. 32–37.
8. Mayor F. Novaya stranitsa / F. Mayor. – M.:Progress, 1994. – 76s.

9. Nacional`na strategiya rozvy`tku osvity` v Ukrayini na 2012–2021 roky`. [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: [http: www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf](http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf)

10. Rozvy`tok tvorchoho potencialu majbutn`ogo faxivcya: Monografiya / T.O.Dmy`trenko, K.V. Yares`ko, T.V. Kolbina, S.V.Kopy`lova, Zh.V.Davy`dova, V.M. Nagayev, N.D.Kabus`, S.K. Kostyuchkov. – Xerson: PP Vy`shemy`rs`ky`j V.S., 2014. – 424s.

11. Shvyrev V. Filosofiya obrazovaniya: sostoyanie, problemy i perspektivy (materialy «kruglogo stola») / V. Shvyrev //Voprosy filosofii. – 1995. – №11. – S.3-34.